

**TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT
UNIVERSITETI**

“IQTISODIYOT” FAKULTETI

**IQTISODIY TADQIQOTLAR
(ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ,
“ECONOMIC RESEARCH)**

ILMIY JURNALI

2

2023

Toshkent

2
2023

Elektron ilmiy jurnal
Научный электронный журнал
Scientific digital journal

IQTISODIY TADQIQOTLAR
ELEKTRON ILMIY JURNALI

MUASSIS

Toshkent davlat
iqtisodiyot universiteti

Tahrir kengashi raisi:

Abduraxmonov Qalandar Xodjayevich – i.f.d., prof., akademik

Tahrir kengashi:

Eshov Mansur Po'latovich - i.f.d., professor
Abduraxmonova Gulnora Qalandarovna – i.f.d., professor
Xudoyqulov Sadridin Karimovich – i.f.d., professor
Begalov Baxodir Abdusalovich – i.f.d., professor
Bekmurodov Adxam Sharipovich - i.f.d., professor
Vaxabov Abduraxim Vasikovich - i.f.d., professor
Maxmudov Nosir Maxmudovich - i.f.d., professor
Salimov Baxtiyor Tadjiyevich - i.f.d., professor
Mustafaqulov Sherzod Igamberdiyevich - i.f.d., professor
Jumayev Nodir Xosiyatovich - i.f.d., professor
G'ofurov Ubaydullo Vaxabovich - i.f.d., professor
Xolmo'minov Shayzaq Raxmatovich - i.f.d., professor
Amirov Lochinbek Fayzullayevich – i.f.f.d., dotsent
Xatamov Ibodullo Sadullayevich – i.f.n., dotsent
Asqarova Mavluda Turopovna – i.f.n., dotsent
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich – i.f.n., dotsent
G'ayibnazarov Sanjar Baxodirovich – i.f.n., dotsent
Kamalova Malika Nizamovna – i.f.n., dotsent
Mamaraximov Bekzod Erkinovich – i.f.n., dotsent

Tahrir hay'ati:

Begzod O'rinov – (AQSh)
Uktam Burxanov – (Chexiya)
Bozorboy Berkinov – i.f.d. (O'zbekiston)
Mark Rozenbaum (AQSh)
Volfgang Lukas (Germaniya)
N.V.Morozov (Rossiya)
Viktoriya Vdovichenko (Ukraina)
Gulyabmir Raxmani (Afg'oniston)
Axmed Muxamed Aziz Ismail (Misr)
Kaukab Azim (Saudiya Arabistoni)
Sherqul Shodmonov (Toshkent)
Rauf Salaxodjayev (Toshkent)
Axmedjon Mamatov (Toshkent)
Ju Jengron (Xitoy)
Jou Chingjiye (Xitoy)

**IQTISODIY TADQIQOTLAR
ELEKTRON ILMIY JURNALI**

**2
2023**

**Elektron ilmiy jurnal
Научный электронный журнал
Scientific digital journal**

Bosh muharrir:

Eshov M.P.- i.f.d., prof.

Adabiy muharrir

Xajiyev B.D.- i.f.n., dots.

Bosh muharrir o'rinbosari

Amirov L.F. - PhD

Musahhih:

Jurnal sahifalarida chop etilgan materiallardan foydalanilganda "Iqtisodiy tadqiqotlar" elektron ilmiy jurnalidan olindi deb ko'rsatilishi shart.

Tahririyat taqdim etilgan maqolalarni taqriz qilish va qaytarish majburiyatini olmagan. Maqolada keltirilgan dalillar va ma'lumotlar uchun muallif javobgar.

Veb-sayt manzili: <https://economicresearch.tsue.uz>

E-mail: economicresearchjournal@gmail.com

MUNDARIJA

IQTISODIYOT, INNOVASIYA VA TADBIRKORLIK NAZARIYA VA AMALIYOT

Topildiyev S.R., Raxmonov B.SH., Botirova X.O.	Mamlakatimizda paxtachilik-to‘qimachilik klasterlarini tashkil etishning tashkiliy asoslari	5
Kaxorova A.N.	Innovatsion faoliyatning asosi – intellektual salohiyat	12

BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH: MAKROIQTISODIY YONDOSHUV

Mamatov M.A. Jo‘rayev G.B.	Analysis of the organizational and economic mechanisms of ensuring the quality of economic growth in agriculture	22
Shadmanov E.Sh. Sherkulov Sh.E.	Analysis of the organizational and economic mechanisms of ensuring the quality of economic growth in agriculture	38

INSON RESURLARINI BOSHQARISH, IJTIMOIIY SIYOSAT VA BANDLIK

Sherkulova N.B.	Rekruting agentliklari faoliyatining tashkiliy-iqtisodiy asoslari	47
-----------------	---	----

TARMOQLAR IQTISODIYOTI VA REAL SEKTORNI KOMPLEKS RIVOJLANTIRISH

Topildiyev S.R.	Mamlakatimizda agrar sohani davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish yo‘llari	57
Sharipov K.B.	Tarmoq bo‘yicha ixtisoslashuv jarayonlarini tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishiga ta’siri bo‘yicha jahon tajribasi	63
Suvpo‘latov O. A.	Sanoat korxonalarining mehnat resurslaridan samarali foydalanishning uslubiy asoslari	72
Ro‘ziyeva D.I. Fayziyeva D.B.	Mintaqa iqtisodiyotini rivojlantirishda kichik biznesning ro‘lini oshirish va uni qo‘llab-quvvatlash	80

MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA KICHIK BIZNESNING ROLINI OSHIRISH VA UNI QO‘LLAB-QUVVATLASH

Ruziyeva Dilobar Isomjonovna
TDIU dotsenti, i.f.d.

Fayziyeva Dilso‘z Bahodirovna
TDIU fundamental iqtisodiyot kafedrası assistenti

Annotatsiya. Ushbu maqolada mintaqa iqtisodiyotida kichik biznesni rivojlantirishning ahamiyatli tomonlari va uni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmi, sohani rivojlanishiga yaratilgan imkoniyatlar to‘g‘risida gapirilgan va bugungi kunda kichik biznes subyektlari faoliyatini rivojlantirish va ishbilarmonlik muhitini yanada qulaylashtirish borasidagi taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: ishbilarmonlik muhiti, eksport, yangi sanoat zonalari, biznes-inkubatorlar, soliq siyosati, soliq islohotlari, soliq yuklamasi, soliq ma‘muriyatchiligi, kambag‘allikni qisqartirish, mikrofirmalar, o‘rta tadbirkorlik, yirik tadbirkorlik, kichik korxonalar, investitsiya va xususiy mulk.

Аннотация. В данной статье говорится о важных аспектах развития малого предпринимательства в экономике региона и механизме его государственной поддержки, о возможностях, создаваемых для развития отрасли, а также предложения и рекомендации по развитию деятельности малого бизнеса. субъектов предпринимательства и сделать сегодня бизнес-среду более комфортной.

Ключевые слова: бизнес-среда, экспорт, новые индустриальные зоны, бизнес-инкубаторы, налоговая политика, налоговые реформы, налоговое бремя, налоговое администрирование, сокращение бедности, микропредприятия, средние предприятия, крупные предприятия, малые предприятия, инвестиции и частная собственность.

Abstract. This article talks about the important aspects of the development of small business in the economy of the region and the mechanism of state support for it, the opportunities created for the development of the industry, and offers and recommendations for the development of the activities of small business entities and making the business environment more comfortable today.

Key words: business environment, export, new industrial zones, business incubators, tax policy, tax reforms, tax burden, tax administration, poverty reduction, micro-enterprises, medium-sized enterprises, large enterprises, small enterprises, investment and private property.

KIRISH

Mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlantirish, farovon turmushini ta'minlashda muhim o'rin tutayotgan tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash masalasi davlat siyosatining strategik yo'nalishlaridan biridir. Shuning uchun ham o'z nutqlarida Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev: "Yagona yo'limiz – tadbirkorlar sonini ko'paytirish, odamlarni ishbilarmon qilish! Har bir hokim budgetga qo'shimcha daromadlarni ta'minlashi uchun o'zi izlanishi, tadbirkorga sharoit yaratib, biznes vakillari bilan yelkama-yelka ishlashi kerak, – dedi Shavkat Mirziyoyev[7],- deb ko'p bora ta'kidlab o'tdi.

ASOSIY QISM

Kichik biznesni rivojlantirishda mintaqalar muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan mahalliy hokimiyat organlari o'z hududining moliyaviy va moddiy imkoniyatlarini, mahsulot va xizmatlarning muayyan turlari bo'yicha aholining haqiqiy ehtiyojlarini, mintqa nuqtai nazaridan faoliyat sohalari va mulkchilik shaklidagi resurslardan samarali foydalanish yo'llarini aniq bilishadi.

Hozirgi kunda mamlakatimizda mintqa iqtisodiyotini rivojlantirish va bunda kichik biznesning rolini oshirish borasida qator ijobiy o'zgarishlar amalga oshirilmoqda.

Mamlakatimiz mintaqalarida kichik biznes subyektlari o'z faoliyatlarini yuritishlari uchun qator qulaylik va imkoniyatlar yaratilmoqda. Kichik biznes subyektlariga yaratilgan imtiyoz va yengilliklar mamlakatimizning iqtisodiy salohiyatini yanada oshirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, O'zbekiston respublikasining 2016 yil 29 dekabrda "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun va hujjatlariga o'zgartirishlar kiritilgan to'g'risida"gi O'RQ-418-son Qonuni [1]ning qabul qilinganligi barcha kichik biznes subyektlari mustaqil faoliyat olib borishlari uchun ularning faoliyatini yanada mustahkamlashga huquqiy asos bo'ldi. Bundan tashqari mamlakat iqtisodiyotida tadbirkorlikni rivojlantirishga va ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash maqsadida oxirgi ikki yarim yil ichida Prezidentning ellikdan ortiq farmon va qarorlari qabul qilingan.

METOD VA TAHLILLAR

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF- 60-son Farmoni [3]ning 29 qadamida Tadbirkorlik faoliyatini tashkil qilish va doimiy daromad manbalarini shakllantirish uchun sharoitlar yaratish, xususiy sektorning Yalpi ichki mahsulotdagi ulushini 80 foizga va eksportdagi ulushini 60 foizga yetkazish

keltirib o'tilganligi bejiz emas. Bu borada mamlakat iqtisodiyotida har yili O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan «Ochiq muloqoti»ni o'tkazayotganligi, hududlarda 200 ta yangi sanoat zonalarini tashkil qilinayotganligi va biznes-inkubatorlar tizimini rivojlantirilayotganligi, sharoiti og'ir bo'lgan tumanlarda tadbirkorlikni rivojlantirish uchun yanada qulay shart-sharoitlar yaratilayotganligi fikrimiz dalilidir.

Shu bilan birgalikda, 2026 yilga borib tadbirkorlik subyektlariga soliq yuklamasini yalpi ichki mahsulotning 27,5 foizidan 25 foizi darajasiga kamaytirishi, hududlarda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, ishsizlik va kambag'allikni qisqartirish bo'yicha mavjud tuzilmalar faoliyatini takomillashtirish, tadbirkorlik subyektlari o'z faoliyatini boshlashi uchun zarur ma'lumotlarni erkin foydalanishga chiqarishi, iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy sektorga keng yo'l ochilishi kabi qator ishlar amalga oshirilmoqda.

Yurtimizda kichik biznes subyektlari faoliyatini yanada rivojlantirish uchun 2023 yilning 10 fevralida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratish mezonlari hamda soliq siyosati va soliq ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-21-son Farmoni[4]ning qabul qilinganligini keltirish mumkin.

Bugungi kunda kichik biznes subyektlari faoliyatini amalga oshirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan soliq islohotlarini izchil davom ettirish, soliq ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirish hamda 2022 yilning 22 avgust kuni o'tkazilgan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan ochiq muloqoti doirasida belgilangan ustuvor vazifalar ijrosini ta'minlash borasida qator ishlar amalga oshirilmoqda[8]. Bularga:

tadbirkorlik subyektlarini kichik tadbirkorlik (mikrofirmalar- yil davomida 1 milliard so'mgacha bo'lgan tadbirkorlik subyektlari, va kichik korxonalar- yil davomida 1 milliard so'mdan 10 milliard so'mgacha bo'lgan tadbirkorlik subyektlari), o'rta tadbirkorlik (yil davomida 10 milliard so'mdan 100 milliard so'mgacha bo'lgan tadbirkorlik subyektlari) va yirik tadbirkorlik (yil davomida 100 milliard so'm va undan yuqori bo'lgan tadbirkorlik) subyektlari sifatida faoliyati tashkil qilib, bunda ularga turli xildagi imtiyozlar berilishi bilan farqlab, faoliyatini yanada rivojlantirishga amaliy yordam ko'rsatilmoqda. Tadbirkorlik subyektlarini soliqqa tortish jarayonini toifalarga ajratish tizimi: tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi hisobidan bir yilda bir marotaba o'rta tadbirkorlik subyektlariga mol-mulkni sug'urta qilish xarajatlarining 50 foizigacha, biroq bazaviy hisoblash miqdorining 20 baravaridan oshmagan qismi qoplab berilishi, jami daromadi 10 milliard so'mdan kam bo'lmagan tadbirkorlik

subyektlari uchun davlat xaridlarida 20 foizlik kvota joriy etilishi (ushbu xaridlar doirasida budjet buyurtmachilari bilan tuziladigan shartnomalarda 50 foiz miqdorida oldindan to'lovni amalga oshirish nazarda tutilmoqda) va shunga o'xshash imkoniyatlarning davlat tomonidan yaratilayotganligi bejizga emas albatta.

2017-2022 yillarda faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirmalar soni dinamikasi (fermer va dehqon xo'jaliklarisiz), ming birlikda [9]

NATIJALAR VA XULOSA

Mamlakat iqtisodiyotida yaratilgan imkoniyatlarning natijasi o'laroq, yurtimizda 2023 yilning 1 yanvar holatiga faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirmalar soni 523,6 mingtani tashkil etib, o'tgan yilning shu davriga nisbatan 60,8 mingtaga ko'paygan yoki 13,1 % ga oshgan. Kichik tadbirkorlik subyektlarining soni har 1000 aholiga 17,9 birlikni tashkil qildi.

Hududlar bo'yicha 1 yanvar holatiga faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirmalar soni, birlikda [9] 2023 yil 1 yanvar holatiga faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirmalar (fermer va dehqon xo'jaliklarisiz) soni jami 523 556 tani, shundan yangi tashkil etilganlari 90 177 tani tashkil etdi.

- 2023 yilning 1 yanvar holatiga ko'ra hududlar bo'yicha faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirmalarning eng ko'pi Toshkent shahrida 106 071 tani yoki jamiga nisbatan 20,3 % ni tashkil etdi.

- 2022 yilning yanvar-dekabrda kichik tadbirkorlik subyektlarining soni har 1000 aholiga nisbatan hududlar bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich Toshkent shahrida 35,9 birlik, Navoiy viloyatida 24,8 birlik, Sirdaryo viloyatida 23,0 birlik, Jizzax viloyatida 21,5 birlik va Toshkent viloyatida 19,7 birlikni tashkil etgan [9].

- Mintaqa iqtisodiyotini rivojlantirishda kichik biznesning rolini oshirish va bunda mahalliy hokimiyatning ta'sir qilish imkoniyatlaridan foydalanish orqali sohani yetarli darajada jiddiy rivojlanishiga erishish mumkin.

- Bizga ma'lumki, kichik biznes subyektlarini rivojlantirish orqali ish o'rinlari yaratish imkonini beradigan davlat, tarmoq va hududiy dasturlar, loyihalar hamda tadbirlar amalga oshirilmoqda.

- Yuqoridagilardan kelib chiqib shuni aytish mumkinki, bugungi kunda iqtisodiy faol aholining 65-75 foizi xususiy sektorda bandligini inobatga olib, bu sektorda faoliyat yuritish uchun barcha shart-sharoitlar mavjud bo'lishi yanada samarali mexanizm ishlashini taqozo etadi.

- Amalga oshirilayotgan islohotlar davomida kichik biznes subyektlarini rivojlantirish jabhalaridagi muammolarni hal etish va tegishli chora-tadbirlarini ko'rib borish har birimizning vazifamizga aylanishi kerak.

- Bugungi kunda kichik biznes subyektlari faoliyatini rivojlantirish va

ishbilarmonlik muhitini yanada qulaylashtirish borasida quyidagi choralarni qo‘rish maqsadga muvofiqdir, xususan:

- har bir hududiy miqyosdan kelib chiqqan holda mahalliy boshqaruv idoralari tomonidan kichik biznes subyektlari faoliyatini rivojlantirish va ishbilarmonlik muhitini yaxshilashga yo‘naltirilgan chora-tadbirlarni qo‘llash;
- kichik biznes subyektlari faoliyatida mahsulot eksportini kuchaytirish va bu yo‘nalishdagi muammolarni hal etish;
- kichik biznes subyektlari uchun investitsiyalar joriy etishni yanada kengaytirish va bunga ko‘maklashish;
- xorijiy investitsiyalarni kiritishda salohiyatli investorlarga e‘tibor qaratish va ulardan modernizatsiya jarayonlarida unumli foydalanish;
- xususiy mulk va tadbirkorlikni yanada rivojlantirish va davlat tomonidan ularning ta’sirchan himoyasini ta’minlashga erishish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston respublikasining 2016 yil 29 dekabrda “Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta’minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar qabul qilinganligi munosabati bilan O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun va hujjatlariga o‘zgartirishlar kiritii to‘g‘risida”gi O‘RQ-418-son Qonuni.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 26 martdagi “Iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag‘allikni qisqartirishga oid davlat siyosatini tubdan yangilash chora-tadbirlari to‘g‘risida” PF-5975-son Farmoni.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yilning 10 fevralida “Tadbirkorlik subyektlarini toifalarga ajratish mezonlari hamda soliq siyosati va soliq ma’muriyatchiligini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-21-son Farmoni.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 26 martdagi “Iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag‘allikni qisqartirishga oid davlat siyosatini tubdan yangilash chora- tadbirlari to‘g‘risida” PF-5975-son Farmoni.

6. Mirziyoyev Sh. M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. –T.: O‘zbekiston, 2017. – 104 b.

7. <https://president.uz/uz/lists/view/3262>

8. <https://www.gazeta.uz/uz/2022/08/23/meeting-with-businessmen/>

Iqtisodiy tadqiqotlar

ILMIY JURNALI

**Tahririyat manzili:
100003, Toshkent sh., Chilonzor tumani, I. Karimov ko'chasi 49-uy
Telefonlar *******